

J.J. Cremer.

De oude. Een gedicht van J.J. Cremer uit 1862. Een analyse.

J.J. Cremer documentatiecentrum, 2026.

‘De oude’ is een gedicht uit 1860 en schetst een liefdevol portret van een **tachtigjarige vrouw** die met een positieve blik terugkijkt op haar lange leven. Terwijl haar buurman Hermen klaagt over de moderne tijd, prijst zij juist de **technologische vooruitgang**, zoals de komst van de stoomtrein, de telegrafie en de fotografie. Ze geniet van de kleine dingen, waaronder haar **dagelijkse kopje koffie** en de zonneschijn, terwijl ze steunt op haar trouwe krukje. De tekst benadrukt haar **diepe dankbaarheid** richting God en haar tevredenheid over de zorg van haar kinderen. Ondanks de lichamelijke gebreken van de ouderdom ervaart zij de huidige wereld als mooier en comfortabeler dan de moeilijke Napoleontische oorlogsjaren uit haar jeugd. Het gedicht biedt hiermee een uniek inkijkje in de **maatschappelijke veranderingen** van de negentiende eeuw door de ogen van een optimistische bejaarde.

De tachtigjarige hoofdpersoon ervaart de technologische innovaties van haar tijd met een gevoel van **verwondering en diepe verbazing**, waarbij ze deze vernieuwingen vaak vergelijkt met de moeizame omstandigheden uit haar verleden. Hoewel ze zelf aangeeft oud te zijn en fysiek beperkt wordt, waardoor ze een

"krukske" (kruk) nodig heeft om te lopen, staat ze zeer open voor de vooruitgang die ze om zich heen ziet.

De volgende innovaties beïnvloeden haar dagelijkse beleving en wereldbeeld:

- **De Dageerotiep (vroeg fotografe):** Ze is onder de indruk van een portret van haar familielid Kee, dat op een "glêske" (glasplaatje) staat. Ze beschrijft het proces als iets dat het **menselijk begrip te boven gaat**, omdat de afgebeelde personen er "krek as lêvend" (precies als levend) op staan zonder dat het traditioneel getekend is. Ze vindt het jammer dat deze techniek er vroeger niet was, omdat ze dan afbeeldingen had kunnen hebben van haar dierbaren die inmiddels zijn overleden.
- **Stoomtractie ("Vuurspul" een trein):** De oude vrouw merkt op dat in de steden paarden niet langer de wagens trekken, maar dat dit nu door "vuurpul" wordt gedaan. Ze is verbaasd over de enorme snelheidswinst: de reis van Arnhem naar Amsterdam duurt nu slechts tweeënhalf uur, terwijl men daar vroeger een hele dag over deed.
- **De telegraaf:** Ze heeft vernomen dat men tegenwoordig "langs 'en iesder" (langs een ijzeren draad) kan praten over grote afstanden, waarbij de boodschappen "krek of 't vliegt" (alsof ze vliegen) worden overgebracht. Ze stelt zich voor hoe ze zo direct contact zou kunnen hebben met bekenden in Zutphen zonder hen te zien.
- **Verbeterde infrastructuur en handel:** Waar karren vroeger wegzakten in de kleiwegen, rolt het verkeer nu over verharde "griendwêges". Daarnaast geniet ze dagelijks van luxegoederen zoals **koffie en suiker**, die ze nu drie keer per dag kan drinken. Dit staat in schril contrast met de Franse tijd uit haar herinnering, toen deze producten onbetaalbaar waren en het land geteisterd werd door oorlog en kou. In tegenstelling tot haar buurman Hermen, die klaagt over de huidige tijd, beschouwt de hoofdpersoon deze innovaties als een teken dat de wereld er op vooruit is gegaan. Ze ziet de moderne tijd als een wonderlijke periode waarin de lasten van vroeger zijn verminderd.

In het gedicht blikte de tachtigjarige hoofdpersoon terug op de **Franse bezetting** als een duistere periode die in schril contrast staat met de huidige welvaart. Zij gebruikt deze herinneringen om haar buurman Hermen tegen te spreken, die beweert dat vroeger alles beter was.

Over de Franse bezetting en het leger zegt zij het volgende:

- **Onderdrukking en lijden:** De hoofdpersoon beschrijft dat de "Fransoos" de bevolking in die tijd "**temtierde**" (**kwelde**). Het was een tijd van grote onrust en ellende, waarbij veel werd uitgegeven aan "pluksel en rouw" (medische hulpmiddelen voor gewonden en rouwkleding voor de doden).
 - **De veldtocht naar Rusland:** Specifiek met betrekking tot de **Betuwe** memoreert zij dat een groot aantal mannen uit deze streek in dienst van het Franse leger naar Rusland werd gestuurd. Zij stelt dat velen van hen daar "**krepierden van kou**" terwijl ze gedwongen werden zich dood te vechten.
 - **Economische schaarste:** Tijdens de aanwezigheid van de Fransen was er sprake van extreme duurte. Producten zoals **suiker en koffie** waren voor gewone mensen onbetaalbaar. Zij herinnert Hermen eraan dat zij deze luxe nu driemaal daags kan nuttigen, wat in de Franse tijd ondenkbaar was.
- De hoofdpersoon ziet de Franse tijd dus als een periode van **opoffering, verlies en bittere armoede**, waarbij de lokale bevolking van de Betuwe zwaar te lijden had onder de buitenlandse overheersing en de militaire ambities van de Fransen.

Het gedicht van Cremer schetst een beeld van een diep geworteld, **traditioneel christelijk geloof** dat de basis vormt voor het optimisme en de dankbaarheid van de tachtigjarige hoofdpersoon. Hoewel Cremer spreekt via het personage, weerspiegelen haar woorden een religieuze overtuiging die rust op overgave aan de goddelijke voorzienigheid en hoop op een leven na de dood.

De religieuze opvattingen in het gedicht laten zich als volgt samenvatten:

- **Dankbaarheid en Goddelijke voorzienigheid:** De hoofdpersoon schrijft haar hele welzijn en haar hoge leeftijd rechtstreeks toe aan de goedheid van God. Ze stelt dat alles wat goed is "van boven" komt en dat zij, ondanks haar hoge leeftijd, "Goddank" nog gezond is.
- **Actieve geloofsbeleving:** Ondanks haar fysieke beperkingen en de noodzaak van een "krukske" (kruk), blijft ze trouw aan haar religieuze plichten; ze gaat elke zondag naar de kerk.
- **Vertrouwen in het hiernamaals:** Er spreekt een vast geloof uit in een leven na de dood. Ze vermeldt dat haar overleden echtgenoot "veur goed bij den Heer" is. Over de hemel ("Boven") zegt ze dat het daar "reiner" is.

- **Erkenning van het mysterie:** Hoewel ze rotsvast gelooft, toont ze ook religieuze bescheidenheid. Ze geeft toe dat de precieze aard van het hiernamaals voor de mens onbekend is ("hoe ? zie, dat weten we niet"). Haar conclusie is dat de mens zich daarom op aarde moet beperken tot het geven van "**dank en eere**" aan God.
- **Berusting en vrede:** Haar geloof helpt haar om vrede te hebben met haar ouderdom. Ze ziet haar leven als voltooid en gezegend, waarbij ze meer heeft ontvangen dan een mens kan vragen.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 7 januari 2026.

www.jacobcremer.nl